

عنوان مقاله

بررسی شان والای زن در اسلام و نفی نگرش غرب در روابط اجتماعی بین

دو جنس

چکیده

همانطور که می دانید زنان نیمی از جمعیت هر کشور را تشکیل می دهند و از این رو، فعالیت اقتصادی آنها به عنوان نیمی از نیروی کار جامعه در دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی بسیار مؤثر می باشد. در جوامع مختلف دیدگاه های در مورد نحوه مشارکت زنان در فعالیت های اقتصادی وجود دارد. در دیدگاه غرب، زنان باید بدون هیچ قید و شرطی وارد بازار کار شوند و به فعالیت اقتصادی بپردازند. نقش شغلی آنان در درجه اول اولویت قرار دارد و از نقش مادری و همسری ایشان مهم تر است. لیکن در اسلام، ضمن تأکید بر امکان مشارکت زنان در فعالیت های اقتصادی، بر نقش ایشان در خانواده به عنوان مادر و همسر تأکید شده است. اسلام اشتغال زنان را تحت شرایط خاصی قبول نموده است. در این پژوهش تلاش شده است این دو دیدگاه مورد بررسی قرار گرفته و با یکدیگر مقایسه گردد. سپس پیامدها و نتایج این دیدگاه ها در وضعیت کنونی زندگی زنان مورد بررسی قرار گرفته است. مقاله حاضر به روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از داده های کتابخانه ای تدوین شده است.

واژگان کلیدی: فمینیست، فرهنگ اسلامی، مشارکت اقتصادی.

مقدمه:

سیطره فرهنگ غربی بر تمام نقاط جهان در عصر حاضر امری لاینفک از نظام کنونی حاکم است. تمدن جدید که همان فرهنگ غربی است تمام ملل را تحت سلطه خود در آورده است، چه بسیار تمدن های کهنی که در رویارویی با تمدن غربی به نابودی کشیده شده اند و به تدریج فرهنگ در قالب ایدئولوژی به محو دین از زندگی ها انجامیده است، و در این جنگ نه تنها فرهنگ و تمدن ها بلکه هویت ملت ها نشانه گرفته شده است. اگر جهان اسلام هنوز به انهدام فرهنگی نرسیده و اگر مسلمین در مقایسه با دیگر ملت های جهان به میزان بالایی در حفظ هویت خویش می کوشند و فرهنگ اسلام علم طغیان و غلبه بر تمدن بی ریشه و سلطه گر غرب را برداشته، همه و همه از عظمت تمدن و فرهنگ قرآن مجید حکایت دارد.

بنا به اعتراف پژوهشگران و اندیشمندان امام خمینی (ره) محب اسلام ناب محمدی (ص) با بنیانگذاری جمهوری اسلامی توان و ظرفیت «اسلام ناب» را در اداره جامعه به اثبات رسانید. در فراخوانی جهانی امام «توحید» محور اساسی حرکت است و تهذیب فردی زیربنای ساختمان جدید جامعه است، و در این فراخوانی انگیزه و هدف پیامبران همان خود باوری انسان ها به منظور رهایی از بندگی غیر حق است به عینه ملاحظه شده است. قرآن مجید منادی رهایی بشریت، بالاترین متنی است که تعالیم هستی بخش را به طور کامل در خود دارد حضرت امام با تأکید بر احکام نورانی قرآن منجی انسان هایی بود که در غفلت فرهنگ غرب حتی احساس خودباوری را از دست داده بودند و زن وجودی الهی دارد و در مکتب انقلابی و اسلام بیش از مردان به زنان بشارت آزادی و انسانیت داده می شود که در طول تاریخ پیوسته به سوی بندگی سوق داده شده است. صورت های صرفا مادی و حتی حقیری که در دوران های مختلف تاریخی از زنان ترسیم شده در عصر حاضر به بدترین شکل جلوه کرده و ابعاد الهی زن را دگرگون کرده است. نگرش کوتاه به وضعیت زن در قبل و پس از انقلاب بیانگر آن است که ملاک ها و ارزش های گذشته شخصیت زن را به بند می کشید و پس از پیروزی انقلاب در حفظ اصالت آن تلاش شده است.

تقسیم بندی دوران زندگی زنان در حاکمیت جاهلیت

۱- عصر جاهلیت قبل از ظهور اسلام

۲- عصر جاهلیت پهلوی قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران

در هر دو دوره نموداری از شخصیت زنان مشاهده می شود که توسط صاحبان زر و زور طراحی شده است و تمدن جاهلی منحصر به دوره خاص تاریخی یا جغرافیایی نبوده و آنچه حاکمیت بشر در عصر حاضر ترویج می کند همان جاهلیت عربستان قبل از اسلام می باشد. در این زمانه مسلمانان از طریق اسلام به عمل «سفاهت مرد عرب» زنده به گور کردن دختران پی بردند و با آیات وحی، که تنفر آمیز بودن این عمل را متوجه شدند. غافل از اینکه غرب، دیدگاهی همسان مردمان عربستان نسبت به زن داشته است و مواردی به عنوان نمونه ذکر می گردد.

«ویل دورانت» می نویسد؛ یهود در تولد دخترانشان شمع روشن نمی کردند زیرا بنا بر عقیده «یهود» زنان در ردیف اموال غیر منقول و چهار پایان بوده اند.^۱

و همچنین می نویسد: «قوانین دوران شرک (اروپای قبل از مسیحیت) هر زن آزادی را که با برده ای ازدواج می کرد، به مرگ محکوم می نمود، و قانون مقرر می کرد که این زن اعدام شود و برده اش سوزانده شود».^۲

در کتاب تاریخ تمدن جهان، رنسانس، ویل دورانت ص ۹۷ تا حدود سال ۱۹۰۰، زن کمتر دارای حق احترام به وسیله مرد بو و در قرن ۱۹ زنان آفریقا مانند برده و آلات کشاورزی خرید و فروش می شدند «توسط اروپای ها» در تاهیتی و نیو بریشین زنان مجبور به شیر دادن خوک ها بودند.^۳ گذشته از موارد فوق نمی توان به دیدگاه «ارسطو» و «شوپنهاور» و «نیچه» فلاسفه بزرگ مغرب باستان و جدید اشاره نداشت، «ارسطو» زن را ناقص الخلقه، نشانه عجز طبیعت به هنگام آفرینش می داند. زن و بندگان در دیدگاه او بنابر طبیعت محکوم به اسارت هستند و سزاوار شرکت در کارهای عمومی نیستند.^۴

۱. لذات فلسفه ویل دورانت ص ۱۴۸

۲. تاریخ تمدن جهان، رنسانس، ویل دورانت ص ۹۷

۳. لذات فلسفه ویل دورانت ص ۱۵۰

۴. لذات فلسفه ویل دورانت ص ۱۴۸

شوپنهاور در در مقاله «درباره زنان» زن را ناقص الخلقه می داند، و نیز «نیچه» مردان را به داشتن تا زیانه هنگام ملاقات با زنان نصیحت می کند.

اسارت زنان در تاریخ

مظلومیت تاریخی زنان به دو دوره جاهلیت قدیم و عصر پهلوی تقسیم می شود. در هر دو دوره مظلومیت زنان بیش از مردها بوده است. در دوره اول با ظهور اسلام و در دوره دوم با پیروزی انقلاب اسلامی زنان به رهایی رسیدند.

زنان در جاهلیت عصر پهلوی

عصر پهلوی دوران سیاه حکومت ننگین پهلوی هاست. رضاخان با تلاش فراوان تمدن غرب را حاکمیت داد و اسلام زدایی دنبال شد و جایگزین فرهنگ اسلامی، فرهنگ منحط غرب گردید. در زمان محمدرضا سیطره فرهنگ غرب، زوایای جامعه را در نوردید و ایجاد انحطاط به ویژه قشر زنان را به مرحله سقوط رسانید.

تمدن جدید غرب همان مکتب فکری و فرهنگی است که پس از رنسانس برچیده شدن دین از صحنه های زندگی مردم مغرب و جایگزینی فرهنگ اومانیسم در آن دیار، نه تنها در اروپا و سپس آمریکا بلکه در همه جهان، استیلا یافت آنچه در این فرهنگ برای زنان به ارمغان آورده شده تحت نام آزادی بود.

نظر ویل دورانت در این باره چنین است:

این آزادی نوین، برای زنان مسائل پیچیده و مشکلی مانند آنچه در دوران اسارت و بندگی با آن مواجه بودند، پیش آورده است. آزادی زنان او را از مادری محروم کرد، سیگار کشیدن، دزدی، قتل، لباس مردانه پوشیدن و شرکت در فحشا مردانه را به او ارزانی داشت.

پس از این دیدگاه در جملاتی موقعیت زنان را در مسیحیت باید دید سپس داوری نمود که آیا «رنسانس» حداقل در مورد زنان تجدید حیات بوده و یا موجبات مرگ او را فراهم کرده است: کلیسا بنیان خانواده را از طریق توأم ساخت مراسم ازدواج با تشریفات شکوهمند مذهبی و اعتلای آن از قرار دادی ساده به عقدی، مقدس تقویت کرد، و با ناگسستنی کردند و رشته ازدواج امنیت و منزلت زنان را افزون ساخت.

در عصر پهلوی برنامه های ضدانسانی درباره زنان از زبان رضاخان با هجوم به مسئله حجاب شروع و هدف پهلوی ها زوال اخلاق و فرهنگ اسلامی و جایگزینی انحطاط اخلاقی غرب بوده است. به هر میزان ظاهر مرد وزن ایرانی از فرهنگ اسلامی فاصله می گرفت و به بیگانگان شبیه تر می شد و دارای ارزش بود. از همین روی زنان ایرانی با پیروی از ارزشهای غربی از هویت اصیل توده خارج شده بود.

ابزارهای حکومت پهلوی در اجرای فرهنگ جاهلی

فرهنگ جاهلی دوران پهلوی که اثرات تخریبی آن ریشه هویت اسلامی - ملی ایرانیان را متزلزل می نمود دارای ابزارهایی بوده است که برخلاف برنامه ای که در خارج از مرزهای ایران طراحی می شد در بطن جامعه حضور داشتند.

قلم های مسموم، گویندگان بی فرهنگ، شعرای خائن، مجالس و مراکز فحشاء ابزارهایی بودند که در طول نیم قرن سیاه از زن کالایی بدون هیچ گونه نشان یا پیوند معنوی و ارزش واقعی، ترسیم می کردند و این ابزارها با ظاهری فرهنگی سعی در نفی حیثیت و شان حقیقی و اصلی زن داشتند و تقلید همه جانبه از ظاهر و باطن تمدن غرب را بر این قشر تحمیل می کردند.

آزادی، زنجیر زرین اسارت زن

راهبردهای دوران سیاه پهلوی با نام آزادی اسارت زن را در پی داشت. در این دوران تباهی زن را آزادی

می نامیدند، در اوج شعار و بوق و کرنای «آزادی زن به هیچ گونه حقی برای بانوان قائل نبودند» که حتی آنها در جمع چند نفره وارد شده و در مسائل علمی و سیاسی یا عقیدتی شرکت فکری نمایند، همچنین وجود دختران و زنان بسیاری در زندانهای شاهنشاهی و شکنجه گاهها و بیدادگاههای پهلوی نموداری از آزادی زن را به تصویر می کشید.

خاستگاه شعار «آزادی زن» غرب به ویژه انگلستان بوده است. شکست و عقب نشینی انگلستان در نهضت بزرگ تنباکو و نهضت مشروطیت از انگیزه های طرح این شعار بوده که به منظور بی هویت ساختن زن مسلمان ایرانی صورت گرفته در هر دو نهضت، حضور زن مسلمان در صحنه مبارزات، آگاهی، تعهد و قابلیت او را در انجام امورسیاسی و اجتماعی آشکار ساخت، و این امر باعث شد دشمنان اسلام به تعجب و تفکر وا داشته شوند که آنها به دنبال تضعیف بنیان های مذهبی مردم ایران باشند.

حتی در مورد کار در خانه توسط زنان گفته شده است که زن وظیفه ندارد در خانه خدمت نماید، غذا تهیه کند و نظافت انجام دهد، مگر به میل خویش. (مکارم شیرازی، ۱۳۶۳) از دیدگاه غرب «کارهای خانگی» هیچ‌گونه حقی را برای کسب درآمد مستقل برای زنان به وجود نیاورده است. از این رو زنان برای کسب درآمد مستقل باید در بیرون خانه هم کار کنند و یا اینکه در ازای انتقال درآمد به مردان وابسته شوند. این وضعیت، زنان را در شرایط ناامنی قرار می‌دهد. لیکن، طرح اجرت-المثل که از سوی اسلام برای زنان در نظر گرفته شده است، که مبین ارزشی است که اسلام بر زن و بهای کار او در نظر گرفته است. (باقری، ۱۳۹۰) زنان خانه‌دار بخش مهمی از اقتصاد غیر پولی را تشکیل می‌دهند، لیکن بابت کار مزدی را دریافت نمی‌کنند و سهم آنها در درآمد خانواده در نظر گرفته نمی‌شود. این در شرایطی است که فعالیت‌های ایشان از آنجایی که موجب افزایش درآمد و کاهش هزینه خانوار می‌شود، بسیار مهم است. این در حالی است که از نظر اسلام، خدمت زنان در منزل و یا شیردادن به فرزندان، اجباری نیست و جز وظایف زنان محسوب نمی‌شود. همچنین زنان می‌توانند حتی برای شیردهی به فرزندان خود از همسران شان اجرت مطالبه نمایند این موضوع در آیه ۲۳۳ سوره بقره به صراحت بیان شده است. در این زمینه خداوند متعال زنان را مختار کرده است تا اگر او خواست کار منزل را انجام دهد. از این رو کار زنان در منزل برابر عبادت مستحبی است. (بی‌ریا، ۱۳۹۹)

این در حالیکه که در دیدگاه غرب، اشتغال زنان در خارج از خانه در ساعت معین، باعث آسیب-پذیری تربیت فرزندان شده و سلامت زنان و خانواده را تحت تأثیر قرار داده است. از طرف دیگر، در مورد اشتغال زنان و شعار «مزد برابر در برابر کار برابر» که شعار فمینیست‌ها است، باید اذعان کرد که اشتغال زنان اگرچه با هدف برابری اقتصادی و اجتماعی مطرح شده ولی در عمل، بی‌عدالتی و نابرابری شدیدتری را برای زنان بوجود آورد. زیرا اشتغال زنان یعنی اینکه زن دو شغل دارد ولی مرد یک شغل. یعنی یک شغل حرفه‌ای زن و دیگری کار در خانه او. یعنی زنانی که در خارج از خانه کار می‌کنند باید وظایف مربوط به منزل را هم انجام بدهند. این موضوع باتوجه به کمبود وقت زنان و محدود بودن توان آنها، به ایشان فشار وارد می‌نماید و موجب کم‌حوصلگی، عصبانیت و افسردگی زنان شده، تمایل به فرزندآوری آنها را کم می‌نماید. از طرف دیگر، زنان ناخواسته روحیه تقابل پیدا می‌کنند که این آغازی برای فروپاشی خانواده می‌شود. (کهریزی و مرادی، ۱۳۹۴)

نتیجه گیری:

با توجه به مطالب بیان شده نسبت به شان والای زن در اسلام وارج و منزلتی که اسلام و آموزه های آن نسبت به زن مسلمان بیان نموده است. و اینکه شان زن در جیات اجتماعی همان با سر است.

زمینه عروج زن به مراحل عالی معنویت و کمال در این جمله خلاصه می شود که زن مظهر آمال بشر است و کمال حقیقی شان زن سازندگی بنیان جامعه میباشد.

و زن دارای ظرفیت و سازندگی و مسئولیت پذیری اجرایی می باشد و اینجاست که زن در جایگاه انبیاء قرار میگیرد.

و وجوب تحصیل علم زن را مانند مرد مسئول خود قرار می دهد آزادی و اختیار زن در امر ازدواج و شغل و مالکیت شخصی از موارد دیگر حقوق فردی است و شرکت در مجامع علمی، فرهنگی و تبلیغی، شرکت گسترده در امور سیاسی مشارکت در امور دفاعی هم از حقوق اجتماعی زن میباشد و نگرش سلطه طلبانه بر زن .

دارای دو نگرش بود که اول ناشی از بی اطلاعی حاکمین دینی از احکام متعالی اسلام است. و دوم توسط دشمنان اسلام صورت میگیرد که حضور زن را فقط از بعد شی بودن او مد نظر دارند. در حالیکه دین مبین اسلام با هر گونه عامل سلطه گری که شان معنوی زن را تنزل می دهد نفی می کند و زن را از ملعبه بودن هوسرانان جامعه دور می کند، اولین گامهای نفی سلطه گری توسط زنان ایرانی با خود آگاهی و خود باوری آنها بعد از انقلاب صورت گرفت که با شرکت پویا زنان در انقلاب همراه بود و تا آخرین لحظات جنگ صورت پذیرفت و همچنین در عرصه آموزش هم جهاد سازندگی و سواد آموزی زنان پیشتاز مردان بودند و به طور کلی استحکام و دوام جامعه اسلامی وبقاء و دوام آن تحت حاکمیت الهی و اسلامی مربوط به حیات الهی زن می باشند. دیدگاه اسلام با دیدگاه غرب در مورد مشارکت زنان در فعالیت های اقتصادی متفاوت است. در دیدگاه غرب، زنان باید بدون هیچ قید و شرطی وارد بازار کار شوند. در این دیدگاه شغل زن مهمترین نقش او است و نقش مادری و همسری زنان به صورت فرعی و در اولویت دوم قرار گرفته است. این موضوع زنان را با چالش مواجه نموده است. زیرا زنان ناگزیر هستند برای تأمین هزینه زندگی خود وارد بازار کار شوند و علاوه بر فشار کار در خانه، فعالیت های شغلی را هم انجام دهند. از طرف دیگر به دلیل نداشتن توان رقابت با مردان، امکان دستیابی به مشاغل بالاتر را ندارند و ناگزیر در مشاغل درجه دوم با حقوق کمتر فعالیت نمایند.

لیکن در دیدگاه اسلام ضمن تأکید بر امکان اشتغال و مشارکت زنان در فعالیتهای اقتصادی، بر نقش ایشان در خانواده به عنوان همسر و مادر تأکید شده است. تا حدی که اعلام شده اشتغال زن تکلیف او نیست. بلکه حقی است که زنان می توانند از آن استفاده نمایند. از نظر اسلام، حتی خدمت خانمها در منزل و شیر دادن به فرزندان، اجباری نیست. و زنان می توانند بابت شیر دادن به فرزند از همسرشان اجرت مطالبه نمایند. همچنین کار زنان در منزل، عبادت مستحبی تلقی می شود. لذا از نظر اسلام، اشتغال زنان بلامانع است ولی اشتغال زنان باید با ملاحظات انجام شود: ۱- اشتغال نباید تعارضی با نقش مادری و همسری زن داشته باشد. ۲- انتخاب شغل از سوی زنان با در نظر گرفتن ملاحظات خانوادگی و اجتماعی صورت گیرد. ۳- شغل باید متناسب با توانایی های زنان باشد. بدیهی است رعایت شرایط فوق به همراه تعدیل ساعات کار زنان و مشارکت همسران در امور منزل، می تواند در ارتقای مشارکت زنان در فعالیتهای اقتصادی موثر باشد.

فهرست منابع

- آذربایجانی، م.، (۱۳۸۸). عدالت جنسیتی و اشتغال زنان. فصلنامه مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان)، ۱۲(۴۶)، ۸۱-۱۱۶.
- احمدی، م.، و سیدی جربندی، ر. (۱۳۹۰).
- العبدالخانی، س.، و بحرینی، ج. (۱۳۹۴). جایگاه اشتغال زنان از نظر اسلام. پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، ۲(۵)، ۱۱۹-۱۳۷.
- امینی م.، حسینیان، س.، امینی، ی. (۱۳۹۲). بررسی ورود زنان به عرصه اشتغال و تأثیر آن بر میزان قدرت آنها در تصمیم‌گیری‌های درون خانواده. فصلنامه زن و جامعه، ۴(۱۳)، ۱-۲۸.
- آزاده، م.، مشتاقیان، م. (۱۳۹۵). موانع مشارکت زنان در فرآیند توسعه اجتماعی. فصلنامه توسعه اجتماعی ایران، ۷(۱)، ۳۱-۵۵.
- بهزادپور، س. (۱۳۷۸). زنان در توسعه مفاهیم اسلامی. چاپ اول. انتشارات خرداد.
- بی‌ریا، س. (۱۳۹۹). بررسی دیدگاه اسلام در مورد عملکرد اقتصادی زنان و نقش آنان در توسعه اقتصادی. فصلنامه پژوهش‌های بین‌رشته‌ای زنان، ۲(۳).
- پناهی، ع. (۱۳۹۳). جنسیت، اشتغال و بایدها و نبایدها. فصلنامه تربیت اسلامی، ۴۶-۲۷.
- چراغی کوتایی، ا. (۱۳۸۹). خانواده، اسلام و فمینیسم. قم، موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی ۶ - راودار، ا. (۱۳۷۹). تحلیلی بر نقش زن در توسعه با تأکید بر اشتغال. نامه علوم اجتماعی، ۱۵، ۳-۲۷.
- زیبایی‌نژاد، م. (۱۳۸۲). فمینیسم و دانش فمینیستی. ترجمه مجموعه مقالات، قم، دفتر مطالعات و تحقیقات زنان.
- سفیری، خ. (۱۳۷۷). جامعه‌شناسی اشتغال زنان. چاپ دهم. انتشارات تبیان، تهران، ایران.
- صابری خوش اخلاق، ز. (۱۳۹۱). مقایسه تطبیقی دو رویکرد مکتب اسلام و فمینیسم به تأمین امنیت اقتصادی زنان. اندیشه‌های راهبردی زن و خانواده.
- عاطفی، ق.، و زارعی، پ. (۱۳۸۶). بررسی اشتغال زنان از دیدگاه اسلام و غرب. مجموعه مقالات همایش منطقه‌ای زن در نظام حقوقی اسلام، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آستارا.
- عطارزاده، م. (۱۳۸۷). بررسی تطبیقی مفهوم زن در اسلام و غرب. مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان)، ۱۱(۴۲)، ۴۱-۷۸.
- علیزاده، م. (۱۳۸۹). نقش اشتغال زنان در توسعه. فصلنامه زن و فرهنگ، ۲(۵)، ۴۹-۸۹.

- عیوضی، م.، و کریمی، غ. (۱۳۹۰). مشارکت اجتماعی زنان، رویکرد اسلامی. فصلنامه دانش سیاسی، ۷(۲)، ۱۳۳-۱۶۶
- غفاری، غ.، و یوسفی، ن. (۱۳۹۷). فرصت‌های نابرابر و مشارکت اقتصادی زنان. مجله جامعه‌شناسی ایران. ۱۹(۲)، ۶۷-۹۸.
- فرجی، ی. (۱۳۹۸). تئوری اقتصاد خرد. چاپ چهاردهم. شرکت چاپ و نشر بازرگانی.
- کاشانی، ز. (۱۳۹۰). مبانی دینی عدالت جنسیتی و اشتغال زنان. مجله تحقیقات زنان (مجله مطالعات زنان)، ۵(۲)، ۱۳۸-۱۵۹.
- کهریزی، م.، و مرادی، ع. (۱۳۹۴). چالش‌های اخلاقی اشتغال زنان برای خانواده. پژوهش نامه اخلاق، ۸(۲۸)، ۲۳-۴۰
- محمدی، م. (۱۳۸۵). اشتغال زنان و نقش آن در توسعه. مجله دانش پژوهان، ۹
- مطهری، م. (۱۳۷۵). نظام حقوق زن در اسلام. چاپ نوزدهم. انتشارات صدرا.
- مکارم شیرازی، ن.، و جمعی از نویسندگان. (۱۳۶۳). تفسیر نمونه. چاپ سی و دوم. دارالکتب الاسلامیه.
- ملاوردی، ش.، (۱۳۷۹). جنبش اجتماعی زنان، روزنامه ایران.
- ملکزاده، ف. (۱۳۹۲). تأثیر جنسیت بر اشتغال زنان. چاپ اول. انتشارات جامعه‌شناسان.
- ویل دورانت، کنت، لذات فلسفه، صفحه ۱۴۸ - ۱۵۰.
- صحیفه نور، جلد ۶، صفحه ۸۵
- صحیفه نور، جلد ۱۴، صفحه ۱۳۳
- ویل دورانت، تاریخ تمدن جهان، رنسانس، صفحه ۹۷